

LCJ Handreiking –16

Jona

Leidingdeel

Inhoud

Uitleg leidingdeel	2
Didactische handreiking	3
Algemene inleiding Jona	5
Schets 1 – Geroepen, gevluht, gevonden	7
Schets 2 – Gebed uit de vis	11
Schets 3 – Omkeer	15
Schets 4 – God laat zien Wie Hij is	19

Uitleg leidingdeel

Om je als leidinggevende te helpen bij het voorbereiden van de clubavonden, hebben we in dit leidingdeel alle hiervoor benodigde informatie op een rij gezet.

In dit leidingdeel tref je het volgende aan:

- Algemene didactische tips die je kunt gebruiken om eens een keer op een andere manier een vraag of opdracht te bespreken.
- Achtergrondinformatie bij het geheel van de Handreiking over Jona.
- Informatie die direct betrekking heeft op de verschillende schetsen. Deze informatie bevat:
 - *Benodigdheden*
Alles wat je nodig hebt om deze avond goed te laten verlopen, staat hier op een rij.
 - *Lezen*
Suggesties voor passende Bijbelgedeelten. Er worden meer Bijbelgedeelten genoemd dan in de Handreiking behandeld worden, zodat je eventueel kunt kiezen.
 - *Zingen*
Passende psalmen en liederen worden genoemd. De liederen komen uit de Gele Bundel.
 - *Doelstelling*
Kort op een rij wat het doel van de avond is.
 - *Rol Jona*
Steeds wordt in de spiegel gekeken: wat kunnen we hier van Jona leren?
 - *Achtergrondinformatie*
Een exegese bij het Bijbelgedeelte dat in de Bijbelstudie behandeld wordt.
 - *Alternatieve (start)opdrachten*
Andere opdrachten, extra filmpjes of ideeën om een vraag te verwerken staan hier genoemd. Als leidinggevende kun je zo de avond zoveel mogelijk aan laten sluiten bij jouw doelgroep.
 - *Antwoorden*
Hier worden de antwoorden op de vragen uit de Handreiking gegeven.

We hopen dat deze extra informatie je helpt om makkelijk met deze Handreiking aan de slag te gaan. Bedenk dat het een *handreiking* wil zijn. Je kunt dus steeds kiezen wat je gebruikt en op welke manier. We hopen dat het gebruik van deze Handreiking tot zegen is voor de jongeren en leidinggevendenden!

Didactische handreiking

Het bespreken van de vragen kun je variëren. Hieronder volgen enkele manieren waarop je de vragen kunt bespreken.

Denken > delen > uitwisselen

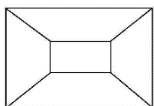
Het *denken*, *delen* en *uitwisselen* is een proces waarbij jongeren eerst zelf nadenken, daarna in een klein groepje hun gedachten delen en deze ten slotte in de grotere groep uitwisselen. Het voordeel van deze werkwijze is dat de betrokkenheid gestimuleerd wordt. Bovendien wordt door het uitwisselen van gedachten en het gezamenlijk formuleren van een antwoord het aantal meningen beperkt. Dat maakt de gezamenlijke nabespreking overzichtelijker. Hieronder worden een aantal didactische werkvormen uitgelegd, waarmee dit proces van *denken*, *delen* en *uitwisselen* gestalte kan worden gegeven.

Eén-tweetje

Vraag de jongeren om individueel over een vraag of opmerking na te denken (en eventueel iets op te schrijven). Daarna bespreken ze in tweetallen hun antwoorden. Eventueel wordt per tweetal een beste antwoord gekozen. Dit antwoord wordt vervolgens plenair uitgewisseld.

Uitbreiding: de tweetallen bespreken de antwoorden met een ander tweetal. Per viertal wordt het beste antwoord gekozen, dat vervolgens plenair wordt uitgewisseld.

Placemat

De placemat is een variant van het 'Eén-tweetje', waarbij papier en pennen worden gebruikt. Gebruik bij voorkeur een vel op A3-formaat. Verdeel het vel papier zoals in het voorbeeld. Elke jongere denkt individueel na over een vraag of opmerking, waarna hij het antwoord opschrijft in één van de hoekpunten. De groepsleden bespreken de antwoorden die zijn opgeschreven in de hoekpunten. De gemeenschappelijke antwoorden of het beste antwoord wordt in het middenvak opgeschreven. Het antwoord in het middenvak kan plenair worden uitgewisseld.

Expertgroep

De jongeren denken in verschillende groepen na over een deelonderwerp. Elke groep is nu expert in (heeft kennis over) één deelonderwerp. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarin alle bestudeerde deelonderwerpen vertegenwoordigd zijn. Elke jongere is binnen de nieuwe groep expert in een deelonderwerp. De eerder opgedane kennis wordt in de nieuwe groep gedeeld.

Voorbeeld: Elk groepje jongeren verdiept zich in één vraag. Vervolgens worden nieuwe groepjes gevormd waarbij in elk groepje alle bestudeerde vragen zijn vertegenwoordigd. Elk groepslid is 'expert' in één vraag en deelt deze kennis met de andere groepsleden.

Meningen uitwisselen

Om het *uitwisselen van meningen* te stimuleren, kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Gekleurde kaarten

Elke jongere beschikt over een rode en groene (en eventueel oranje) kaart. Er kunnen ook andere kleuren worden gebruikt. Een stelling wordt geprojecteerd en/of voorgelezen. De jongeren steken één van de kaarten op (rood=niet mee eens; groen=me eens; oranje=twijfel). De meningen worden geïnventariseerd en eventueel genoteerd. Het opsteken van kaarten is een goede aanleiding om door te vragen naar argumenten.

Duimen

In plaats van gekleurde kaarten wordt een duim opgestoken. Duim rechtop = mee eens; duim naar beneden = niet mee eens; duim horizontaal opgestoken = twijfel.

Binnen- en buitenkring

Verdeel de jongeren in twee gelijke groepen. De eerste groep vormt een binnenkring. De tweede groep gaat hier in een kring omheen staan: de buitenkring.

Een jongere uit de binnenkring vertelt een mening of antwoord aan een jongere uit de buitenkring. Laat één van de kringen op een bepaald moment één of meerdere plaats(en) draaien, zodat een nieuw tweetal ontstaat en de meningen/antwoorden opnieuw worden uitgewisseld. Herhaal het draaien en uitwisselen een aantal keren.

Inventariseren

Om op een speelse manier antwoorden of meningen te *inventariseren* kunnen onder meer de volgende werkvormen worden gebruikt.

Post-its

Laat de jongeren hun antwoord of mening opschrijven op een post-it, een memoblaadje met plakstrip. Laat de beschreven memoblaadjes opplakken op een centrale plaats. De post-its kunnen, indien gewenst, door de jongeren gegroepeerd worden rond vergelijkbare antwoorden of meningen. Bespreek de reacties.

Muurtje bouwen

Antwoorden of meningen worden op een A4 papier geschreven. Bij de gezamenlijke bespreking wordt met de A4 papieren een muurtje gebouwd. De belangrijkste antwoorden en meningen worden onderop geplakt, de minder urgente zaken komen daarbovenop. Gebruik plakband of kneedgum om het papier op te hangen.

Woordweb

Inventariseer antwoorden of meningen op een whiteboard, flap-over of groot vel papier. Maak een woordweb waarin informatie kernachtig en geordend wordt weergegeven. Opmerkingen over hetzelfde onderwerp worden in kernwoorden bij elkaar opgeschreven.

Algemene inleiding Jona

Het bijbelboek Jona behoort tot één van de kleine profeten. Het vertelt de geschiedenis van de profeet Jona. Jona leefde in de tijd van koning Jerobeam II (780-751 v. Chr.), zie hiervoor 2 Koningen 14:25. Jona wordt naar de heidense en vijandige stad Ninevé gestuurd om de boodschap van Gods oordeel te verkondigen.

Het boek is vol van Gods barmhartigheid. De kerntekst is Jona 4:2. God is genadig als Hij de inwoners van Ninevé spaart als zij zich bekeren. Hij is ook barmhartig ten opzichte van Jona. Je ziet in het boek Gods macht terug. Hij regeert, zelfs over de stormen en de vissen. Opvallend is de aandacht voor de heidenen. Jona profeteert niet in Israël; hij moet naar de heidense stad Ninevé. Zo wijst het boek al vooruit naar het Nieuwe Testament, waar het heil uitgaat naar alle volken. Jona's redding van de dood toont een analogie met Jezus' opstanding uit de dood.

In de opbouw van het boek Jona zit een parallel:

- A. Jona's opdracht en vlucht (1:1-3)
 - B. Jona en de heidense zeelui (1:4-16)
 - C. Jona's gebed (1:17-2:10)
-
- A. Jona's hernieuwde opdracht en gehoorzaamheid (3:1-3a)
 - B. Jona en de heidense Ninevieten (3:3b-10)
 - C. Jona's boze gebed (4:1-4)

Het eindigt met:

Jona's les over barmhartigheid (4:5-11)

Het boek Jona wordt door de Joden gelezen op Grote Verzoendag.

Jona is ook een beeld van Israël. Jona moet overboord en de zeelieden kwamen tot geloof. Dat is precies wat Paulus schrijft: door hun val (van de Joden), is de zaligheid voor de heidenen mogelijk geworden. Israël bevindt zich in de buik van de vis, totdat zij zullen zeggen: 'Gezegend is Hij, Die komt in de Naam des Heeren.' Totdat zij zullen erkennen van genade alleen afhankelijk te zijn. Totdat zij DE Messias zullen omhelzen. Totdat zij zeggen: 'Het heil is des Heeren.'

Dan zal de vis Israël uitspuwen op het droge; dan zal Israël behouden worden.

Er kunnen vragen leven bij jongeren of de geschiedenis van Jona echt gebeurd is. Als je merkt dat dat leeft, ga daarover dan in gesprek. Zie onderstaande handreiking:

Is het boek Jona niet een soort gelijkenis, een verzonnen verhaal waar we wat van kunnen leren? Er zwemmen in de Middellandse Zee toch geen vissen die een mens door kunnen slikken? En hoe overleef je drie dagen in een vis?

Op die laatste vragen heb ik geen antwoord. Zoals er meer dingen in de Bijbel niet te verklaren zijn: zieken die beter worden en doden die levend worden.

Het komt aan op geloof, op vertrouwen dat het wáár is wat God zegt. Toch schakelt dat je verstand niet uit. Want er zijn ook argumenten om te geloven dat de geschiedenis van Jona echt gebeurd is.

- Het boek Jona heeft de vorm van een geschiedenisboek en niet van een gelijkenis.
- Als Jona een verzonnen verhaal is, wat heb ik er dan aan? Wat heb ik aan een mooi verhaal over Gods goedheid, als God niet écht goed is, als Hij niet écht redt?
- De HEERE Jezus spreekt zelf over Jona (o.a. Matth. 12:38). Hij zegt dat Jona in de vis wàs. Hij heeft het niet over 'het verhaal van Jona'. Hij zegt ook dat de mensen uit Ninevé erbij zullen zijn op de oordeelsdag. En alleen mensen die echt geleefd hebben, kunnen erbij zijn op die dag.

Literatuurlijst

- Bijbel met Uitleg
- Kanttekeningen
- Studiebijbel
- Drs. P. Cammeraat. Leren en leven. Deel 2.
- Ds. J. Westerink. Jona. Profeet van de barmhartigheid van God.
- Ds. D.A. van den Bosch. Jona, gij en ik.
- Ds. P. Molenaar. Jona, een duif in Gods hand

Schets 1 – Geroepen, gevlucht, gevonden

Benodigheden

- Bijbel, Handreiking en pen voor elke jongere
- Materiaal om het filmpje van abcvanhetgeloof.nl te bekijken (vraag 2)
- Landkaart (papier of digitaal) voor de opdracht bij vraag 10
- Papier + stiften voor alternatieve startopdracht
- Teken/schildermateriaal als je kiest voor een uitgebreide versie van vraag 9

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Jona 1
- 2 Koningen 14:23-25
- Filippenzen 2:5-11
- Jesaja 53
- Jozua 7:13-20 en Handelingen 1:23-26

Zingen

- Psalm 17:3
- Psalm 25:2
- Psalm 32:5
- Psalm 95:2 en 3
- Psalm 139:1, 4, 5 en 14
- Lied Doorgrond mijn hart
- Lied Gij die van God zijt afgedwaald
- Lied Heere, maak mij Uw wegen bekend

Doelstelling

In deze eerste schets denken jongeren na over wie Jona is. Ze ontdekken dat God hen altijd ziet, ook als ze van Hem weglopen, en dat ze altijd naar Hem terug kunnen keren.

Rol Jona

Jona loopt weg voor zijn roeping. De vraag komt naar ons toe wat de Heere van ons vraagt en wat ons antwoord is.

Achtergrondinformatie

Jona 1

Vers 1-2 Jona komen we nog op één andere plaats in de Bijbel tegen (2 Koningen 14:25). Hij was een profeet van het Tienstammenrijk of Israël. Hier in hoofdstuk 1 komen we hem tegen als een profeet die een enigszins vreemde en tegelijk ook zeer moeilijke opdracht van de HEERE krijgt. Hij moet naar de grote stad Ninevé om de mensen daar Gods oordeel aan

te zeggen. Het vreemde aan deze opdracht is dat een profeet van Israël eigenlijk nooit naar een ander volk werd gestuurd. Het moeilijke is dat deze opdracht uiterst gevaarlijk is. De Ninevieten stonden bekend als enorm wreed en meedogenloos voor andere volken.

De kanttekeningen tekenen bij deze opdracht meteen aan dat de achterliggende gedachte is dat God door deze dingen heen Ninevé als een beschamend voorbeeld voor Zijn eigen volk wil maken. Tegenover de hardnekkige houding van Israël onder leiding van koning Jerobeam zal de bekering van de Ninevieten extra scherp afsteken.

Vers 3-4 Jona wil niet. De uitdrukking 'Gods aangezicht' betekent God Zelf en is tegelijk verbonden met Gods houding. Gods aangezicht zoeken betekent: Gods genade zoeken. Voor Gods aangezicht staan betekent: bereidwillig zijn om God te dienen (1 Koningen 17:1). Jona doet het tegenovergestelde. Hij vlucht weg van het aangezicht van de HEERE. Hij boekt een reis naar Tarsis. Zo probeert hij Zijn opdracht én meer nog, de HEERE Zelf te ontlopen.

Het absurde van dit plan blijkt doordat God laat merken aan Jona dat een klein mensje Zijn plannen niet kan dwarsbomen. Niet Gods plan maar Jona's plan wordt verijdeld doordat God een geweldige storm laat opsteken die het schip waarop Jona mee vaart in grote nood brengt.

Vers 5-6 Terwijl de bemanning alles in het werk stelt om het schip te redden (werkend en biddend tegelijk) slaapt Jona alsof er niets aan de hand is. Totdat de hoofdschipper Jona ruw wekt. De vraag die hij aan Jona stelt, moet een moeilijke voor Jona geweest zijn. Hoe zal Jona ooit tot God moeten naderen? Hij is juist voor Hem op de vlucht. Jona kan toch onmogelijk verwachten dat Hij nu zijn God om een gunst kan smeken?

Vers 7-10 Je leest in eerste instantie geen reactie van Jona. Hij doet niets en wacht af. De heidense scheepslui denken dat iemand van hen schuldig moet zijn aan deze ellende. Opvallend is dat God hier door dit bijgeloof heen werkt en zorgt dat Jona als schuldige wordt aangewezen. Dan kan Jona er niet meer onderuit. Hij vertelt Wie hij dient en beschrijft in een paar zinnen de grootheid en majesteit van de HEERE. Bij deze heidenen blijkt meer Godsvreze te bestaan dan bij Jona. In hun reactie klinkt verbijstering door: Hoe kun je zo doen terwijl je weet wie de HEERE is?

Vers 11-12 Ze vragen Jona vervolgens wat ze doen moeten. Jona stelt voor dat ze hem overboord gooien. Jona ziet de storm als straf van God voor zijn ongehoorzaamheid. De scheepslui lijken nu slachtoffer van Jona's ongehoorzaamheid te worden. Dat wil Jona niet. Hij wil zelf Gods straf dragen voor zijn eigen zonde. Alleen zo is dit op zich vreemde voorstel te begrijpen.

Vers 13-16 De mannen zijn het in eerste instantie niet met dit voorstel eens. Ze proberen uit alle macht aan land te komen maar als het alleen maar erger wordt, besluiten ze Jona overboord te zetten. Opnieuw blijkt in alles wat ze doen een opvallende Godsvreze bij deze mannen. Zowel in hun gebeden vooraf als in hun offers na afloop komt groot ontzag voor de HEERE tot uiting.

Vers 17 En dan blijkt toch dat Gods goedheid en genade groot zijn. God stuurt 'door Zijn almachtige, vaderlijke regering' (kanttekeningen) een grote vis die Jona opslokt en daarmee redt van de verdrinkingsdood. Drie dagen en drie nachten is Jona in het ingewand van de vis. Daarmee wordt deze onwillige profeet toch opeens tot een voorbeeld gemaakt van de Heere Jezus. De overeenkomst is het stillen van Gods toorn, gevolgd door drie dagen in de stilte en daarna weer terug in het leven. Jona in het ingewand van de vis en daarna op het strand; Jezus in het 'ingewand' van de aarde en daarna opgestaan uit de dood. Dit beeld is niet gezocht omdat de Bijbel zelf het gebruikt (zie Mattheüs 12:40).

Namen in het Bijbelboek:

- Jona: de naam Jona betekent 'duif'. De duif staat in het OT een aantal keren symbool voor het volk Israël (o.a. in Hosea).
- Tarsis: volgens de Kanttekeningen de geboorteplaats van Paulus (Tarsen), tegenwoordig wordt gedacht aan een plaats in Spanje (Tartessus, een Phoenicische kolonie). In beide gevallen gaat Jona niet richting Ninevé. Tarsis in Spanje is zelfs de meest westelijke plaats in de toen bekende wereld, terwijl Jona naar het oosten moest. Hij gaat dus zo ver mogelijk bij God vandaan.
- Jafo: de enige havenplaats in Israël, wordt ook Joppe genoemd.
- Ninevé: deze stad werd waarschijnlijk gesticht door Nimrod, een nakomeling van Cham (Gen. 10:11).

Alternatieve (start)opdrachten

- Schrijf met elkaar zoveel mogelijk dingen op die je over Jona weet. Kijk aan het eind van de avond eens terug: zijn er dingen aan toe te voegen?
- Behandel de stellingen eens op een andere manier; zie de didactische handreiking hierboven.
- Doe vraag 9 iets uitgebreider en maak er een schilderij van.

Antwoorden

Startopdracht: -

1. a. Ammitthai
b. Gath-hefer
c. Jerobeam II
d. Nee
e. In de tijd van het twee- en tienstammenrijk
2. a. Dat de Heere wil geven wat wij niet verdienen: vrijspraak in plaats van straf.
b. *Zie ook de overige informatie op deze website, bijvoorbeeld bij de bijbelteksten en belijdenisgeschriften, of de tips bij kijk of verwerking.*
c. *Persoonlijk antwoord*

Stellingen:

- Ook kinderen van God kunnen ongehoorzaam zijn en ver bij de Heere vandaan zijn.

- Als je leert zien wat genade is, gun je dat uiteindelijk aan iedereen. Als ik gered kon worden, dan kan het ook voor die ander!
- 3. a. De wet; de opdracht om je te bekeren; de opdracht om God lief te hebben boven alles en de naaste als jezelf.
b. *Persoonlijk antwoord*
c. *Persoonlijk antwoord*
- 4. a. Hij is gehoorzaam geworden tot de dood. Hij liet Zich gevangennemen, Hij wilde lijden en sterven aan het kruis.
b. Hij heeft de geboden van God de Vader gehouden.
c. Gehoorzaamheid aan de Heere en Zijn geboden. Gehoorzaamheid is ook iets wat je moet leren. Om dit te leren, moet je bij de Heere zijn. Hij kan en wil je daarvoor de kracht geven. Uiteindelijk kunnen wij door de gehoorzaamheid van Jezus gered worden van onze zonde en ongehoorzaamheid!
- 5. a. Denk aan Adam in het Paradijs
b. Het is niet mogelijk je voor de Heere te verbergen, Hij ziet je altijd en overal.
- 6. a. -
b. Door het lot wijst de Heere iemand aan. In Jozua 7 is het de schuldige, in Handelingen 1 is het de nieuwe apostel.
- 7. -
- 8. a. De Heere Jezus
b. Ze zijn allebei profeet.
Door het overboord gooien van Jona worden de zeelui gered. Door Jezus' dood is er redding mogelijk voor verloren mensen.
Jezus was drie dagen in het graf, zoals Jona drie dagen in de vis zat.
c. Jezus ging de weg gehoorzaam, Jona is ongehoorzaam.
- 9. -
- 10. -

Schets 2 – Gebed uit de vis

Benodigheden

- Bijbel, Handreiking en pen voor elke jongere
- Voor elke jongere een A4 met de tekst van Jona 2 met ruimte tussen de regels om de symbolen toe te kunnen voegen van de Zweedse methode
- Als je de creatieve extra opdracht wilt doen, zorg dan voor voldoende materialen

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Jona 2
- Mattheüs 12:38-41
- Stukjes uit Psalm 3, 42, 50, 116, 120 (zie vraag 5)

Zingen

- Psalm 42:4 en 7
- Psalm 56:5 en 6
- Psalm 116:2, 8 en 10
- Psalm 130:3 en 4
- Lied Als g'in nood gezeten
- Lied Wandel je in de duisternis

Doelstelling

Jongeren onderzoeken het gebed van Jona en leren hiervan voor hun eigen gebedsleven.

Wat wij kunnen leren van Jona's gebed:

- je nood aan God vertellen,
- belijden wie God is,
- vertrouwen dat Hij hoort,
- lofprijzing,
- gebruik van woorden uit het Woord

Rol Jona

Vanuit de diepte roept Jona tot God. Jongeren kunnen hiervan leren dat ze altijd tot de Heere mogen gaan, hoe diep ze ook gezonken zijn.

Achtergrondinformatie

Jona 2

Vers 1-9 Opvallend in Jona's gebed zijn de vele verwijzingen naar allerlei psalmen. Jona bidt met de psalmen, om het zo te zeggen (zie Psalm 42:7 en 8; 31:7 en 23; 69:2; 7:16; 16:10; 61:3; 20:8; 44:18).

Het gebed van Jona heeft een aantal kernpunten.

Allereerst een schuldbelijdenis: Jona erkent dat hij door eigen schuld in dit 'graf' is terechtgekomen. Het is alles het gevolg van Gods rechtvaardige toorn over Jona's ongehoorzaamheid (vers 1-4).

Ten tweede spreekt Jona ook zijn geloofsvertrouwen uit dat God hem zelfs uit deze positie bevrijden zal. De grond voor die hoop is enkel en alleen de genade van God die Jona toch 'mijn God' blijft noemen (vers 6).

Ten derde spreekt Jona in zijn gebed een gelofte uit. Een belofte is nooit een voorwaarde in de betekenis van 'voor wat hoort wat'. Het is wel een toezegging God de dank te brengen die Hij waard is.

Vers 10 Het staat er zo 'gewoon' omdat het duidelijk moet zijn dat voor de HEERE niets te wonderlijk is. Hij is de Schepper aan Wie de machten van de natuur én de schepselen gehoorzamen moeten. Hij regeert.

- Jona kon niet weten dat de vis hem weer zou uitspuwen, maar in de vis kreeg hij het geloofsvertrouwen dat hij uitkomst van de Heere mocht verwachten: nochtans (vers 4). Het 'nochtans' is een woord van het geloof: zie HC zondag 23, vr. & antw. 60).
- 'Het heil is des Heeren': het staat vast dat ons behoud niet ligt in het mooie of minder mooie bidden van ons, maar in de genade van God!
- Jona leert dat God barmhartig is. God laat hem niet sterven in de zee en ook niet in de vis, maar hij mag blijven leven. En ondanks zijn ongehoorzaamheid mag hij opnieuw Gods knecht worden. Zo wordt Jona een levend voorbeeld (een teken) voor de Ninevieten: aan zijn leven kunnen zij zien dat God een barmhartige God is.

Alternatieve (start)opdrachten

- Maak voor de startopdracht twee/drietallen die over de vragen in gesprek gaan.
- Lees met elkaar onderstaand gebed van Luther.
Bespreek: Wat vind je van dit gebed? Is het een gebed dat jij ook zou kunnen bidden?

Om te bidden: Gebed van Maarten Luther

Zie, Heere,
ik ben een leeg vat,
dat het zeer nodig heeft
gevuld te worden.

Mijn Heere, vul het,
ik ben zwak in geloof;
sterk mij
ik ben koud in de liefde.

Verwarm mij, geef mij zoveel vuur,
dat mijn liefde uitstroomt
op mijn naaste

Ik heb geen vast, sterk geloof,
soms twijfel ik
en kan U niet volkomen vertrouwen.

Ach Heere, help mij,
vermeerder het geloof en vertrouwen.

Alles wat ik heb,
ligt in U besloten.
Ik ben arm,
U bent rijk
en U bent gekomen,
om U over de armen te erbarmen.

- Maak een woordweb over 'gebed'. Laat de jongeren zoveel mogelijk dingen opschrijven die in hen opkomen bij 'gebed'. Laat ze eerst persoonlijke dingen opnoemen, vraag vervolgens om bijbelse voorbeelden / teksten.
- Maak een creatieve verwerking bij deze schets, bijvoorbeeld een draadfiguur van een vis. Zie <https://www.wonenenco.nl/diy-draadfiguur-spijkers/>.

Antwoorden

Stellingen:

- Het is nooit te laat om te gaan bidden. De Heere kan moeilijkheden gebruiken om je bij Hem te brengen!
- Echt bidden, je nood bij de Heere brengen, Hem om genade smeken, hoort bij de bekering. Je zou kunnen zeggen dat het niet zonder elkaar kan: geen bekering zonder gebed en geen echt gebed zonder bekering. Als jongeren moeten zeggen 'ik ben nog niet bekeerd', moet dat hen er niet van weerhouden te bidden. Het moet ze juist biddend uitdrijven tot de Heere.
- De Heere wil juist dat we alles wat in ons leven speelt – ook dat wat we verkeerd gedaan hebben – bij Hem brengen. Hij wil altijd helpen als we dat aan Hem vragen.
- Echt tot God gaan betekent ook verandering, bekering. Dan blijf je niet wie je bent, dan wordt je een 'nieuw mens'. Dan ga je steeds meer lijken op de Heere Jezus. Dan moet je steeds weer sterven aan de oude mens en leren leven als nieuwe mens.

1.

- a. "uit de buik van het graf" (vers 2), "in de diepte, in het hart der zeeën, en de stroom omving mij" (vers 3), "uitgestoten van voor Uw ogen" (vers 4), "de wateren hadden mij omgeven, de afgrond omving mij, het wier was aan mijn hoofd gebonden" (vers 5), "de gronden der bergen, de grendelen der aarde waren om mij heen, het verderf" (vers 6).

- b. “Hij antwoordde mij, Gij hoorde mijn stem” (vers 2), “Gij had mij geworpen in de diepte” (vers 3), “Gij hebt mijn leven uit het verderf opgevoerd” (vers 6), “het heil is des Heeren” (vers 9).
 - c. *Persoonlijk antwoord*
 2.
 - a. –
 - b. Tussen Jona die drie dagen in de vis was en de Heere Jezus Die drie dagen in het graf was.
 3. *Gebruik de ‘placemat’ op p.16-17. Maak evt. gebruik van abcvanhetgeloof.nl voor een definitie en uitleg.*
 4.
 - a. -
 - b. *Ga hierover in gesprek. Benoem dat bidden en geloven, vertrouwen bij elkaar hoort. Ook het aspect van ‘Uw wil geschiede’ moet hier benoemd worden.*
 5.

Psalm 3: 9	vers 9
Psalm 31: 23	vers 4
Psalm 42: 8	vers 3
Psalm 50: 14, 23	vers 9
Psalm 116: 17	vers 9
Psalm 120: 1	vers 2
 6.
 - a. *persoonlijk*
 - b. Je kunt de psalmen letterlijk bidden. Vul er je eigen naam in, maak er jouw gebed van. De club is ook een mooie plek om dit te oefenen. Pak een psalm en bespreek met elkaar hoe je (stukjes uit) deze psalm kunt bidden.
 7.
 - a. De zeelui en de Ninevieten. Van de zeelui staat dat ze God vrezen als de zee stil wordt. De Ninevieten komen massaal tot bekering.
 - b. *persoonlijk*
 8.
 - a. Jona wacht op Gods verlossing. Je kunt allereerst denken aan de letterlijke verlossing uit de vis.
 - b. De vis spuwt Jona uit op het land.
 - c. Jezus Christus is dé Verlosser, de Zaligmaker, de Redder. Hij wil ook jou redden van je zonden.

Schets 3 – Omkeer

Benodigheden

- Bijbel, Handreiking en pen voor elke jongere
- Materiaal van het Woordeloos Boek en de Blijde boodschapbandjes (zie alternatieve startopdracht)
- Materiaal om het filmpje van abcvanhetgeloof te bekijken
- Papier, tijdschriften, lijm, stiften als je een poster wil maken bij vraag 9

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Jona 3
- Mattheüs 12:38-41
- Johannes 3:15-21

Zingen

- Psalm 86:3 en 5
- Psalm 108:1 en 2
- Psalm 130:1 en 2
- Lied Create in me a clean heart
- Lied Alzo lief heeft God de wereld
- Lied Er is nog plaats
- Lied Roept uit aan alle stranden

Doelstelling

Jongeren ontdekken dat God hoort op het gebed. Ze worden gewezen op het belang van de prediking en hun reactie daarop.

Rol Jona

Jona gaat naar Nineve en preekt. Op zijn preek komt de stad tot bekering. Zijn wij in onze eigen omgeving ook verkondigers van de blijde boodschap? En wat doen wij met de preken die wij horen?

Achtergrondinformatie

Jona 3

Vers 1-3a De uitdrukking 'ten anderen male' vestigt de aandacht op Jona's eerdere ongehoorzaamheid. Jona krijgt nadrukkelijk de opdracht om Gods woorden aan Ninevé bekend te maken. Niet zijn eigen ideeën dus over deze stad. Let er op dat wie dit voor het eerst leest, nog niet kan weten of Ninevé werkelijk vernietigd zal worden of niet. Deze keer gehoorzaamt Jona wel. Hij is bereid om te gaan en gaat.

Vers 3b-4 Van Ninevé wordt gezegd dat het 'een grote stad Gods' en een stad 'van drie dagreizen' was. Groot wil zeggen: 'belangrijk'. De toevoeging 'stad Gods' wil dan zeggen: 'belangrijk in Gods ogen'. De mens keert zich van God af en God stuurt Zijn boodschapper naar die mens toe. Achteraf blijkt Gods plan met Ninevé.

De toevoeging 'drie dagreizen' wil zeggen dat Jona drie dagen nodig zal hebben om deze hele stad met zijn de boodschap van de HEERE te bereiken. Jona lijkt slechts het oordeel aan te zeggen (let op de overeenkomst met Sodom en Gomorra in Genesis 19). Maar de veertig dagen verwijzen naar een tijd van inkeer, bezinning én ook bekering. Ninevé krijgt nog veertig dagen. Als er in die tijd niets verandert, wordt de stad verwoest. Binnen één dag is deze boodschap in heel Ninevé bekend.

Vers 5-8 Jona's prediking blijft niet zonder uitwerking (zie ook Mattheüs 12:41). Geloven 'aan God' betekent geloven in de dingen die door een profeet namens God gezegd worden. Vasten is in de Bijbel een uiting van berouw. Door te vasten word je stilgezet bij je afhankelijkheid en bij het feit dat al het goede van je leven van God komt. Een zak was een rouwkleed (Genesis 37:34). Kortom, de inwoners van Ninevé, de koning en de voornaamsten van de stad voorop, laten in alles merken dat ze het oordeel van God vrezen. De koning van Ninevé vernedert zich voor God door al zijn uiterlijke pracht af te leggen en net als het volk een zak als rouwkleed te dragen. In zak en as zitten is een uiting van rouw en radeloosheid. Er wordt zelfs een algeheel vasten uitgeroepen. Geen eten, zelfs geen drinken, voor mensen en beesten. Tegelijk moet iedereen sterk tot God roepen, aanhoudend bidden dus. Daarbij wordt benadrukt dat een concrete levensverandering nodig is.

Let er op dat dit hele gebeuren, deze reactie van dit volk en hun koning, tot beschaming is van Israël dat niet luisterde naar de door God gezonden profeten.

Vers 9-10 Het 'wie weet' uit vers 9 is geen uiting van twijfel over Gods bereidwilligheid om te vergeven, maar een uiting van hoop op werkelijke bekering van de Ninevieten en daarop volgende vermindering of kwijtschelding van de straf door God (zie voor deze uitdrukking Joel 2:14). Gods berouw is in dit geval: God doet niet waar Hij mee bedreigd heeft. Het is een menselijke manier van spreken die ons laat zien dat God als een levende God met ons omgaat. Een extra aansporing ook voor ons om Gods eisen serieus te nemen. In Ninevé blijkt dat een beroep op Gods hart niet tevergeefs is. God ziet de uitingen van geloof en bekering en Hij voert het oordeel niet uit.

Let op dat er geen discussie moet ontstaan over de echtheid van het geloof van de mensen in Ninevé. Wie wil weten hoe echt het volgens God is, moet Mattheüs 12:41 er nog maar eens bij lezen. Zowel voor Israël als voor ons is de vraag: Hoe reageren wij op het woord van de HEERE?

De reactie van de Ninevieten op de preek van Jona ("wie weet, God mocht zich wenden"), komt in onze ogen misschien wat twijfelachtig over. Die gedachte is misschien niet helemaal terecht. Belangrijke punten die in deze uitspraak van de Ninevieten terugkomen:

- ootmoed (in deze uitspraak erkennen ze dat ze geen recht hebben op Gods vergeving – ze kunnen alleen maar als veroordeelden om gratie vragen)

- verwachting: deze heidense mensen geloven dat God het oordeel kan afwenden. Uit andere plaatsen in de Bijbel en uit buiten-bijbelse bronnen weten we dat deze mensen sterk leefden bij de onveranderlijke loop van de sterren, waarin het hele leven naar hun overtuiging vast besloten lag. Vanuit hun eigen godsdienstige overtuiging zouden zij anders gereageerd hebben: 'als de goden dit van plan zijn, is er toch niets aan te doen'. Het 'wie weet' is dus een bewijs van bekering van de dode afgoden tot de levende God (ds. J. Westerink, 2001, p. 41)

Er wordt wel gezegd dat de bekering van de Ninevieten niet echt was, omdat er staat dat zij 'aan' God geloofden en niet 'in' God. Het is echter een keuze van de Statenvertalers om het betreffende Hebreeuwse woord met 'aan' te vertalen en niet met 'in'. Voor het geloof van Abraham wordt hetzelfde woord gebruikt. De Heere Jezus noemt de bekering van de Ninevieten in Lukas. Daar wordt voor bekering het woord gebruikt dat duidt op een verandering van het hart.

In het Nieuwe Testament lezen we ook weer over deze geschiedenis uit het boek Jona (Matth.12:41 en Lukas 11:32). De Heere Jezus noemt de Ninevieten als voorbeeld voor de Joden in Zijn tijd. De Ninevieten bekeerden zich op de prediking van Jona. Op de dag van het oordeel zullen zij iedereen veroordelen die zich niet heeft bekeerd op de prediking van het woord van God. Terwijl er voor ons zoveel meer reden is om Gods woord te geloven, want: "meer dan Jona is hier!" In de Heere Jezus kunnen we zien hoe lief God de wereld heeft! Als we Zijn woord niet geloven, houden we Hem voor een Leugenaar...

Het woord 'berouw' heeft nooit betrekking op de raad, de wil of het wezen van de Heere. In dit alles is God onveranderlijk. Het gaat alleen over Zijn werk, Zijn doen. De Alwetende werd niet verrast door de bekering van de Ninevieten, alsof dat iets was, waarop Hij niet gerekend had en waardoor Zijn plannen volkomen in de war gestuurd werden. Hij wist dat die bekering komen zou. Die werd immers niet anders gewerkt dan door de Geest van God! Nu verandert God niet, maar Hij verandert Zijn dreiging in een zegen. Gods 'onveranderlijkheid' is geen starre onbewogenheid, dan zou God niet de levende God zijn. Wij hebben een levende God, in Wiens hart de sterke bewogenheid is naar ons toe. Een bewogenheid die op het heerlijkst openbaar is gekomen in de Kerstnacht, toen Hij Zijn Zoon aan de wereld geschonken heeft. Die bewogenheid, die 'veranderlijkheid' in God, is onze redding uit nood en dood! Als de mens berouw krijgt over zijn zonde, dan krijgt God berouw over het oordeel, dat Hij aangekondigd heeft en het komt niet (uit: Jona, gij en ik. Ds. D.A. van den Bosch, p. 185, 191).

Alternatieve (start)opdrachten

- Bij de startopdracht kan heel mooi een link gelegd worden met Het Woordeloos Boek. Zie hiervoor <https://evangeliestek.nl/materiaal/1600/woordeloos-boek-2>, ook de Blijde boodschapbandjes zijn erg leuk om te gebruiken.
- Bekijk het filmpje over bekering op abcvanhetgeloof.nl.
- Behandel de stellingen eens op een andere manier. Bekijk hierboven de tips in de didactische handreiking.

- Maak bij vraag 9 een poster. Gebruik papier, stiften en tijdschriften en laat de jongeren een poster/collage maken over bekeren en omkeren.

Antwoorden

1. Gods oordeel komt, bekeer je!
Bekeer je, red je leven!
Kom tot God en leef!

2. a. *Persoonlijk*
b. –

Stellingen

- Dat is nu precies wat genade is: een tweede kans krijgen. Bij de Heere is er altijd weer een tweede kans!
 - God is rechtvaardig. Alle mensen zijn zondaren, zondigen tegen de Heere en verdienen daarom Gods straf. Hier zie je juist Gods genade dat Hij Jona naar Ninevé stuurt om tot hen te preken.
3. a. –
b. *Persoonlijk. Geef de tijd om hier goed over na te denken.*
4. *Persoonlijk. Ga hierover in gesprek. Benoem eerlijk dat Gods oordeel vreselijk is voor mensen die niet geloven. Maar wijs ook op Christus: wie bij Hem schuilt, hoeft niet bang te zijn voor het oordeel, omdat Christus de straf gedragen heeft.*
5. Bij ons dragen rouwende mensen vaak zwarte of donkere kleren. We kennen het huilen van verdriet. We delen het verdriet door bij elkaar te komen en er over te praten. *Het kan goed zijn om met de jongeren ook andere passende vormen en rituelen te bedenken. Wat zou helpend kunnen zijn in situaties van verdriet?*
6. *Persoonlijk. Zie voor uitleg hierboven bij achtergrondinformatie.*
7. Dat je mag weten dat de Heere ook jou genadig wil en kan zijn.
8. *Persoonlijk. Benoem het belang van het bidden in geloof. Je mag de Heere aan Zijn belofte houden, pleiten in het gebed op de belofte van de doop.*
9. -

Schets 4 – God laat zien Wie Hij is

Benodigheden

- Bijbel, Handreiking en pen voor elke jongere
- Materiaal voor een collage bij vraag 7
- Als je de afsluitende opdracht wilt doen, zorg dan voor voldoende knutselmateriaal
- Item 3

Lezen

Deze gedeeltes kunnen gebruikt worden bij de voorbereiding, maar kunnen ook op de avond zelf gelezen worden.

- Jona 4
- Exodus 34:5-9
- Lukas 15:25-32

Zingen

- Psalm 25:4
- Psalm 32:5
- Psalm 145:3
- Lied Geprezen zij de Heere
- Lied 'k Stel mijn vertrouwen
- Lied U bent mijn schuilplaats Heer'
- Lied Mogen de woorden van mijn mond

Doelstelling

Jongeren leren iets van Wie de Heere is en wat Zijn genade en barmhartigheid betekent.

Rol Jona

Jona is ontevreden en boos op de Heere. Maar de Heere laat hem niet in zijn boosheid, Hij leert Jona met de 'wonderboom' een belangrijke les.

Achtergrondinformatie

Jona 4

Vers 1-5 Jona ergert zich aan Gods barmhartigheid. 'Was dit mijn woord niet' moet je lezen als: 'Ik dacht het al bij mezelf'. Jona wilde niet naar Ninevé omdat hij al vermoedde dat God hem stuurde omdat Hij aan Ninevé genade wilde bewijzen. Jona wist dat God zo is. Heel Israël kon het weten. Want de woorden die hij in vers 2 gebruikt, verwijzen naar Gods eigen openbaring aan Mozes in Exodus 34:6. Zo is Hij! Zie ook Lukas 15:25-32.

Twee dingen die de HEERE hiermee zeggen wil: Allereerst dat elke profeet die Hij stuurt door Hem gestuurd wordt opdat zondaars zich bekeren van hun levenswandel zónder en daarmee tégen God. Altijd met de bedoeling dat zij zich zullen bekeren tot God én leven. Ten tweede dat wij moeten leren Gods genade ook aan anderen te gunnen.

Jona heeft geen zin meer om zich verder nog in deze dingen te verdiepen. Hij wil liever dood en hij reageert niet eens meer op de vraag van de HEERE. Hij gaat zitten wachten om te zien of Ninevé misschien alsnog wordt verwoest.

Vers 6-10 Dan gaat God in Zijn barmhartigheid Jona een les leren die hij en wij nooit meer vergeten mogen. 'God beschikt', staat er drie keer. Daarin blijkt Gods almacht. Almacht die Hij ten dienste van Zijn liefde inzet. Hij laat in één nacht een boom groeien. Hij stuurt een simpel wormpje. Hij laat een warme wind waaien. Het eerste maakt Jona geweldig blij. Het tweede brengt Jona tot razernij. En het derde brengt Jona op het randje van de dood. En dan zoekt de HEERE Jona weer op en stelt opnieuw de vraag die Hij ook al stelde in vers 4. Jona's reactie is schokkend. Hij is zeer overtuigd van zijn eigen gelijk. Hij is terecht kwaad, denkt hij. Let op het indrukwekkende geduld dat de HEERE hier heeft met Zijn profeet en kind Jona. Hij verdraagt Jona's opstandigheid en gebruikt het om iets duidelijk te maken. Een mens zoals Jona doet al zijn best om een boompje te sparen (verschonen). Zo'n boompje wat niet eens door jou gemaakt is. En dan... de HEERE. Hij ziet in Ninevé een stad met alleen al honderd en twintig duizend kinderen, én veel vee: Allemaal schepselen, door Zijn hand gemaakt (zie hierbij hoofdstuk 4:2).

Wie durft er na het lezen van dit kleine boekje nog klein te denken van Gods liefde en barmhartigheid? Of wie durft die liefde nog voor zichzelf te houden? Jona zwijgt. Stil geworden onder Gods liefde. Wie kan tegen zoveel barmhartigheid op?

- In dit hoofdstuk zie je heel goed hoe God handelt. Hij stuurt de wonderboom, de worm en de wind. Hij bestuurt alle dingen en Hij gebruikt allerlei dingen om Jona onderwijs te geven.
- Jona lijkt maar weinig geleerd te hebben sinds zijn vlucht naar Tarsis. Toch is er nu een verschil: hij bidt tot de Heere! Dat deed Jona niet toen hij nog in zijn land was en ook niet toen hij aan boord van het schip was.
- Denk aan de verklaring voor Jona's vlucht (schets 1). Dat is mogelijk een reden dat Jona zo boos is op de Heere Die Ninevé gespaard heeft.
- In het woord ontmoeten wij de heiligen zoals ze in waarheid zijn geweest (Kohlbrugge).
- Net als Elia, wil Jona ook sterven. De reden is echter totaal verschillend. Elia zag weinig uitwerking op zijn werk. Bij Jona is het anders: zijn prediking heeft effect, maar daar had hij eigenlijk niet op gerekend.
- Uit de woorden "ik wist dat Gij een genadig en barmhartig God zijt..." blijkt dat Jona de Heere kende. Het woord kennen is in het Hebreeuws geen kennen 'van horen zeggen', maar een kennen vanuit de relatie met God. Jona wist dat de Heere Zich laat verbidden door een ootmoedige smekeling!
- God antwoordt Jona: door middel van een vraag. Dat doet God vaker in de Bijbel. Denk maar aan Adam, Kaïn, Hagar, Saulus.
- Opnieuw zien we dat God iets beschikt: het is de HEERE die alles bestuurt, om Zijn plannen uit te voeren.
- Verdek = Een soort afdakje, gemaakt van een paar stokken met wat takken of een mantel er overheen gespreid.

- Verschonen = sparen.
- Volgens sommigen worden met de 120.000 mensen “die geen onderscheid weten tussen hun rechter- en hun linkerhand” alleen de kinderen bedoeld, omdat kinderen het verschil tussen links en rechts niet weten. Het totaal aantal Ninevieten (dus met volwassenen erbij) zou dan nog veel groter zijn. Volgens anderen betekent “geen onderscheid weten tussen hun rechter- en hun linkerhand” dat ze geen geestelijke kennis hadden.

Alternatieve (start)opdrachten

- Doe een opdracht met de vier basisemoties: blij, boos, bang, bedroefd. Laat één van de jongeren een emotie kiezen, de andere jongeren raden welke emotie het is. Of noem gebeurtenissen en laat elke jongere de emotie kiezen die hij daarbij vindt passen.
- Als je nadenkt over Wie de Heere is, spreek je over Gods eigenschappen. Bedenk in groepjes zoveel mogelijk van deze eigenschappen van de Heere. Schrijf ze op en deel deze met de hele groep.
- Van vraag 8 kun je een afsluitende creatieve opdracht maken. Zo krijgen jongeren een persoonlijke herinnering aan het boek Jona. Laat ze nadenken over de belangrijkste les uit dit bijbelboek en zorg voor materiaal, zodat ze dit creatief kunnen verbeelden. Denk aan handletteren, schilderen, kleien, stempelen, enz.

Antwoorden

1. a. *Persoonlijk*
b. *Persoonlijk*
c. –
d. *Persoonlijk. Wijs de jongeren hierin wel de weg die Jona ging: hij uitte zijn boosheid en ging ermee naar God toe!*

Stellingen:

- Dat is natuurlijk heel erg vanuit onszelf gedacht. Gods genade is er voor iedereen. En als je zelf van genade leeft, gun je dat ook een ander!
 - Als de Heere je echt laat zien wat jouw zonde voor Hem betekent, voel je je niet beter dan een ander!
 - Dat kan niet. Die ander is ook Gods schepsel. Een hekel hebben aan iemand is zonde tegen Gods geboden en doet de Heere dus altijd verdriet.
 - Dat mag in ieder geval en de Heere is er blij mee als je dat doet. Ga er maar mee naar Hem toe! Denk ook aan de voorbeelden in de Bijbel (de Psalmen bijvoorbeeld) van mensen die heel hun hart voor God uitstorten en het uitschreeuwen tot de Heere. Doe dat ook maar!
2. a. –
b. De mensen die waarachtig, dat is echt, geloven.
c. Dat je wordt verlost van het verderf en behouden wordt, is alleen maar Gods genade.
d. Niemand heeft het verdiend om genade te krijgen. Anders zou het ook geen genade meer zijn. Genade is iets wat je niet verdient en toch krijgt!

3.
 - a. Van zijn verdriet, zijn kwelling.
 - b. God zorgt voor een boom die schaduw geeft.

4.
 - a. –
 - b. Is het eerlijk dat je zo boos bent omdat die boom weg is? Jij bent verdrietig om een boom; zou Ik dan niet verdrietig mogen zijn om een stad vol mensen die verloren gaan? Jij wilt die boom sparen; zou Ik dan niet de inwoners van Ninevé willen sparen?!
 - c. Met de inwoners van de stad Ninevé.
 - d. Dat Hij alle recht heeft om de inwoners van Ninevé te sparen, dat Hij hen Zijn genade mag geven. We kunnen ervan leren dat er bij de Heere altijd genade te vinden is voor wie zich tot Hem bekeert!

5. *Persoonlijk. Laat jongeren hun reactie geven. Maken ze zelf wel eens zo'n soort situatie mee? Hoe reageren zij dan? Laat zien dat het belangrijk is om op de momenten waarop dat mogelijk is, iets goeds van de Heere te zeggen (Net zoals Jezus iets goeds zei toen Hij bespot werd). Bespreek met elkaar hoe je dat op de juiste manier zou kunnen doen. Dat hoeft niet direct op hetzelfde moment te zijn. Soms kun je beter even wachten en later de betreffende persoon apart spreken. Vraag waarom die persoon God erbij haalt. Geloof je dat God bestaat? Heeft hij Hem op andere momenten ook nodig? Of alleen als het hém uitkomt? Vertel maar dat de wonderboom bij Jona ook verdorde... God doet niet alles waar wij zin in of behoefte aan hebben! Als er ruimte is, kun je vragen of ze de geschiedenis van Jona kennen... Misschien kun je er wel iets meer over vertellen!*

6. *Persoonlijk. Je kunt hier spreken over Gods algemene genade. Hij straft niet direct, Hij geeft nog steeds tijd om tot geloof te komen.*

7. –

8. –